

3. STELTLOPERVANGST MET HET 'WILSTERNET'. (K. Koopman)

Inleiding

Het vangen van Goudplevieren (Fries: Wilster) met het wilsternet is al eeuwen oud. Oude wilsterflappers weten te vertellen dat ze vroeger met deze netten ook wel Wulpen, Kemphanen, Kieviten e.d. vingen.

Opmerkelijk is dat er voor zover mij bekend vrijwel niemand voor het ringonderzoek heeft geprobeerd of dit net ook geschikt is voor andere soorten vogels. Eenshuistra (1973) noemt weliswaar een aantal gevangen soorten anders dan Goudplevieren, doch bij hem gaat het in de eerste plaats om Goudplevieren. Verder lijkt het me toe dat een ringer-wilsterflapper wel probeert alles te vangen wat in slagbereik komt, doch er wordt niet speciaal op andere soorten gevangen.

In 1976 had ik het geluk een compleet wilsterspul te kunnen kopen van een wilsterflapper. Deze wilsterflapper, M. Boorsma uit Hindeloopen, leverde mij er het gebruikelijke aantal goudplevierenstelten bij en maakte tevens voor mij 7 scholeksterstelten. Begin april maakten R. Veldkamp en J. Veenstra, biologiestudenten uit Groningen, er nog 15 scholeksterstelten bij, zodat we toen 22 hiervan hadden.

Met het wilsterspul en deze stelten heb ik vanaf begin maart 1977 getracht zoveel mogelijk steltlopers in Friesland te vangen in de omgeving van Heerenveen en Drachten, voornamelijk Scholeksters en enkele malen Kemphanen en verder alles wat er bij het net kwam. Bij dit vangen werd ik vaak geassisteerd door M. de Boer, J.B. Hulscher, J. Veenstra en R. Veldkamp. Voor de werking van het net verwijs ik graag naar Eenshuistra (1973) en

eventueel naar Bub (1969).

De soorten

a. De scholekster

Deze soort was bijna steeds ons belangrijkste doel. De hoogste dagvangst was 88 ex. (9-8-'77 te Rotstergaast in 2½ uur) en de grootste slag in één keer was 29 ex. (30-3-'77 te Rotstergaast). Vangsten van 10 à 15 ex. per slag kwam regelmatig voor.

In maart en april kan de gehele dag gevangen worden. Een deel van de vogels houdt zich op in groepen op de zogenaamde sozen. Een soos kan in de buurt van een slaappleats liggen, maar kan ook de slaappleats zelf zijn. Een ander deel van de vogels heeft al een territorium, maar bezoekt nog regelmatig de soos. Vanaf half april nemen de aantallen op de sozen af en wordt het moeilijk overdag nog aantallen te vangen. Vogels zonder broedverplichtingen en soms met broedverplichtingen bezoeken 's avonds wel de slaappleats waar ze dan gevangen kunnen worden. Dit moet soms in één of twee uur gebeuren.

In de loop van mei en misschien tot in juni komen er nog vogels van de kust het binnenland in, mogelijk sub-adulten (4e. kj) die het broedgebied gaan verkennen. Deze vogels zijn overdag wel weer te vangen. In juni komen ook weer vogels waarvan het broeden is mislukt naar de slaappleatsen. In de loop van juli komen hier ook weer de vogels, die een geslaagd broedsel hebben gehad, met hun jongen. Tot eind augustus kan er in het binnenland nog gevangen worden. De vogels moeten onder het net vandaan gehaald worden, dit in tegenstelling tot bijv. Goudplevieren en Kemphanen die door de mazen heen worden gehaald. Met enige ervaring gaat dit erg gemakkelijk. Alle stelten moeten bovenwinds staan, omdat de Scholeksters anders bij de benedenwindse stelten gaan staan.

Een levende vogel op de wip wil soms wel helpen, doch dit is geenszins noodzakelijk. Opvallend is dat kortsnavelige Scholeksters (waarschijnlijk ♂♂) het beter op de wip doen dan langsnaveligen (waarschijnlijk ♀♀).

Er werd steeds gevangen op of dichtbij de slaappleats of soos.

b. De kemphaan

Slechts enkele malen is speciaal op deze soort gevangen. Het betrof hier een poel waar de vogels 's nachts slapen en overdag cronken en baadden.

Als stelten gebruikten we Goudplevieren. Een leverde lokker op de wip is noodzakelijk. Om aan een lokker te komen deden we eerst een handschoen op de wip en wapperden hier wat mee. Dit lokt eenlingen wel aan. Met een levende lokker op de wip waren groepen erg gemakkelijk te lokken.

We hebben ook geprobeerd een witte, tamme duif als wipvogel te gebruiken, doch deze was te wild. Volgens de wilsterflapper M. Boorsma werd vroeger wel een Ekster gebruikt, waarvan men de staart had afgeknipt.

De Kemphaan is echter een vrij tere vogel. Om zo weinig mogelijk slachtoffers te maken raad ik andere ringers aan alleen te slaan op langzaam en laag vliegende Kemphanen en een terrein uit te zoeken met een zachte bodem. De grootste slagen waren circa 10 ex., doch grotere aantallen zijn zonder meer mogelijk. De soort werd gevangen tijdens de voor- en najaarstrek.

c. De regenwulp

Op sommige plaatsen bezoeken Regenwulpen slaappleatsen van Scholeksters. De Regenwulpen kwamen bij ons echter verspreid vliegend binnen, zodat de slagen waarschijnlijk niet erg groot kunnen zijn. Wij hadden het geluk een grote groep die elders werd opgejaagd in een keer voor het net te krijgen waaruit we 18 ex. tegelijk vingen. De soort verwacht zich ontzettend in het net. We hebben met 4 man één uur werk gehad om de 18 Regenwulpen uit het net te halen.

d. Andere soorten

De andere soorten zijn min of meer toevallig gevangen. Kieviten laten zich erg moeilijk vangen. Meeuwen vliegen ook meestal met een boog op het net heen. Bij harde wind stuitten meeuwen met hun relatief lage gewicht tegen het net terug. Het lijkt me toe dat aan de kust diverse soorten grotere steltlopers gemakkelijk zijn te vangen, vooral Wulp, Rosse Grutto en ruiters. Volgens de wilsterflapper Boorsma zijn voor het vangen van Wulpen wel stelten van deze soort noodzakelijk. Bovendien moet de afstand van het schuilzeil tot het net twee maal zo lang zijn als normaal nl. ca. 80 m.

Resultaten maart - augustus 1977

Scholekster	880	Kemphaan	102
Kievit	2	Zilvermeeuw	1
Kleine Plevier	1	Kokmeeuw	1
Regenwulp	25	Kauw	1
Grutto	5	Spreeuw	<u>1</u>
Tureluur	9	Totaal	1028

Het aantal vangdagen bedroeg 33. Dit is dus een gemiddelde van 31 vogels per vangdag. Op zich niet zo'n aantal, doch uitgaande van de bekende terugmeldingspercentages (Scholekster 5,3%, Kemphaan 3,2%, rest ca. 4%) altijd nog 1,7 te verwachten terugmelding per vangdag. Bovendien werd na april vrijwel alleen nog 's avonds gevangen, zodat er dan maar enkele uren per dag werd gevangen. Gevangen vogels werden eerst opgeborgen in zakken en bij grotere aantallen in opbergkooien. Alle steltlopers werden gemeten en gewogen. Bovendien werden de Scholeksters, gevangen in de omgeving van Drachten, voorzien van kleurringen t.b.v. onderzoekingen van J.B. Hulscher en zijn studenten. Het is haast noodzakelijk een of meer helpers te hebben die zelfstandig kunnen werken, omdat je konstant het net in de gaten moet houden en je als vanger daardoor eigenlijk geen tijd hebt om ook nog te meten en te wegen. Enkele voordelen van dit net zijn:

1. De vanginstallatie is afgezien van het net goedkoop. De meeste onderdelen kunnen nl. zelf gemaakt worden.
2. Er kan onder vrijwel alle weersomstandigheden worden gevangen m.u.v. storm en aanhoudende regenval.
3. Het wilsterspul kan in een auto worden vervoerd en is in maximaal drie kwartier vangklaar te maken.
4. Men is niet afhankelijk van de maanstand en er kan overdag gevangen worden.

Literatuur.

Bub, H., 1969. Vogelfang und Vogelberingung, deel IV, pag. 68-71. A. Ziemsen Verlag, Wittenberg Lutherstadt.

Eenshuistra, O., 1973. Goudplevier en wilstervangst. Fryske Akademy, Leeuwarden.

Klaas Koopman